EUROOPA KOHTU OTSUS (esimene koda)

22. mai 2008 *

Kohtuasjas C-462/06,

mille ese on EÜ artikli 234 alusel la Cour de cassationi (Prantsusmaa) 7. novembri 2006. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 20. novembril 2006, menetluses

Glaxosmithkline,

Laboratoires Glaxosmithkline

versus

Jean-Pierre Rouard,

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: koja esimees P. Jann (ettekandja), kohtunikud A. Tizzano, A. Borg Barthet, M. Ilešič ja E. Levits,

kohtujurist: M. Poiares Maduro,
kohtusekretär: ametnik C. Strömholm,

* Kohtumenetluse keel: prantsuse.

arvestades kirjalikus menetluses ja 15. novembri 2007. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

— Glaxosmithkline ja Laboratoires Glaxosmithkline, esindaja: *avocat* B. Soltner,

— M. Rouard, esindaja: *avocat* C. Waquet,

— Prantsusmaa valitsus, esindajad: G. de Bergues ja A.-L. During,

— Saksamaa valitsus, esindaja: M. Lumma,

— Itaalia valitsus, esindaja: I. M. Braguglia, keda abistas *avvocato dello Stato* W. Ferrante,

— Ühendkuningriigi valitsus, esindaja: Z. Bryanston-Cross, keda abistas *barrister* A. Howard,

— Euroopa Ühenduste Komisjon, esindaja: A.-M. Rouchaud-Joët,

olles 17. jaanuari 2008. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus käsitleb nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste [tunnustamise ja] täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (EÜT L 12, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 42; edaspidi „määrus") artikli 6 punkti 1 ning II peatüki 5. jao tõlgendamist. [Määruse tõlget on täpsustatud Euroopa Kohtus.]

2 See taotlus esitati kohtuvaidluses, mille poolteks on J.-P. Rouard ja Ühendkuningriigis asuv äriühing Glaxosmithkline ning Prantsusmaal asuv äriühing Laboratoires Glaxosmithkline, keda J.-P. Rouard peab tulenevalt oma töölepingu teatavast punktist oma kaastööandjateks ning kellelt ta nõuab erinevate summade tasumist vallandamishüvitisena ning kahjutasuna nimetatud lepingu ebaseadusliku lõpetamise eest.

Õiguslik raamistik

3 Määruse II, kohtualluvust käsitleva peatüki 1. jao „Üldsätted” artikli 2 lõige 1 näeb ette:

„Käesoleva määruse kohaselt kaevatakse isikud, kelle [elu- või asukoht] on liikmesriigis, selle liikmesriigi kohtutesse nende kodakondsusest hoolimata.”

4 Määruse II peatüki 2. jao „Kohtualluvus erandjuhtudel” [„Valikuline kohtualluvus”] artikkel 6 sätestab:

„Isiku, kelle [elu- või asukoht] on liikmesriigis, võib kaevata ka:

1) juhul kui kostjaid on mitu, selle paiga kohtusse, kus on neist ühe [elu- või asukoht], tingimusel et nõuded on sedavõrd tihedalt seotud, et eri menetlustest tulenevate vastuoluliste otsuste ohu vältimiseks oleks soovitav neid menetleda ning otsuseid teha üheskoos;

[…]

3) vastuhagi puhul, mille aluseks on sama leping või samad asjaolud, mis põhihagi puhul, põhihagi menetlevasse kohtusse;

[…]”

5 Põhjenduse 13 kohaselt on määruse eesmärk muu hulgas:

„Kindlustus-, tarbija- ja töölepingute puhul tuleks nõrgemat poolt kaitsta soodsamate kohtualluvuse eeskirjadega kui üldised eeskirjad.”

6 Määruse II peatüki 5. jagu „Kohtualluvus töölepingute puhul” sisaldab järgmisi sätteid:

„*Artikkel 18*

1. Töölepingutega seotud küsimuste puhul tehakse kohtualluvus kindlaks käesoleva jao kohaselt, ilma et see mõjutaks artikli 4 ja artikli 5 punkti 5 kohaldamist.

[…]

Artikkel 19

Tööandja, kelle [elu- või asukoht] on liikmesriigis, võib kaevata kas:

1. selle liikmesriigi kohtusse, kus on tema [elu- või asukoht],

2. teises liikmesriigis:

   a) selle paiga kohtusse, kus töötaja tavaliselt töötab, või selle paiga kohtusse, kus ta viimati töötas, või

   b) kui töötaja ei tööta või ei töötanud tavaliselt ainult ühes riigis, siis selle maa kohtutesse, kus asub või asus töötaja tööle võtnud ettevõte.

Artikkel 20

1. Tööandja võib algatada kohtumenetluse ainult töötaja alalise elukoha liikmesriigi kohtus.

2. Käesoleva jao sätted ei mõjuta õigust esitada vastuhagi kohtusse, kus käesoleva jao kohaselt on lahendamisel põhihagi.”

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

7 J.-P. Rouard asus 1977. aastal tööle äriühingusse Laboratoires Beecham Sévigné, mille põhikirjajärgne asukoht on Prantsusmaal, ning ta määrati tööle mitmesse Aafrika riiki.

8 1984. aastal ühe teise samasse kontserni kuulunud äriühinguga Beecham Research UK, kelle põhikirjajärgne asukoht oli Ühendkuningriigis, sõlmitud uue töölepingu kohaselt asus J.-P. Rouard tööle selles äriühingus ning ta määrati tööle Marokosse. Selle töölepinguga kohustus uus tööandja säilitama lepingujärgsed õigused, mille J.-P. Rouard oli omandanud Laboratoires Beecham Sévigné’ga sõlmitud esialgse töölepingu raames, nende hulgas eelkõige tööstaaži ja õiguse vallandamishüvitisele.

9 J.-P. Rouard vallandati aastal 2001. Aastal 2002 pöördus ta Conseil de prud’hommes de Saint-Germain-en-Laye’sse (Saint-Germain-en-Laye töövaidlusnõukogu) hagiga, mis oli esitatud samal ajal nii äriühingu Laboratoires Glaxosmithkline, kes on äriühingu Laboratoires Beecham Sévigné õigusjärglane ja kelle põhikirjajärgne asukoht on Prantsusmaal, kui äriühingu Glaxosmithkline, kes on Beecham Research UK õigusjärglane ning kelle põhikirjajärgne asukoht on Ühendkuningriigis, vastu. J.-P. Rouard palus, et mõlemalt kostjalt mõistetaks solidaarselt välja erinevad hüvitised ning kahjutasu töölepingu lõpetamise menetluse rikkumise eest, ilma tegeliku ja tõsise põhjuseta vallandamise eest ning töölepingu ebaseadusliku lõpetamise eest.

10 J.-P. Rouard väidab, et kõnealused kaks äriühingut olid tema kaastööandjad. Ta väidab, et kuna Prantsuse kohtul on pädevus äriühingu Laboratoires Glaxosmithkline suhtes, mille põhikirjajärgne asukoht on Prantsusmaal, on tal määruse artikli 6 punkti 1 kohaselt pädevus ka äriühingu Glaxosmithkline suhtes.

11 Nimetatud äriühingud vaidlustasid Conseil de prud'hommes de Saint-Germain-en-Laye pädevuse, ning viimane rahuldas selle pädevuse puudumise vastuväite. Cour d'appel de Versailles (Versailles apellatsioonikohus) tühistas esimese kohtuastme otsuse oma 6. aprilli 2004. aasta otsusega, mille peale kõnealused äriühingud esitasid kassatsioonkaebuse.

12 Neil asjaoludel otsustas Cour de cassation (kassatsioonikohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„[E]siteks, kas […] määruse […] artikli 6 punktis 1 sätestatud valikulise kohtualluvuse eeskiri, mille kohaselt isiku, kelle elu- või asukoht on liikmesriigis, võib kaevata „juhul kui kostjaid on mitu, selle paiga kohtusse, kus on neist ühe [elu- või asukoht], tingimusel et nõuded on sedavõrd tihedalt seotud, et eri menetlustest tulenevate vastuoluliste otsuste ohu vältimiseks oleks soovitav neid menetleda ning otsuseid teha üheskoos", on kohaldatav vaidluses, kus töötaja on liikmesriigi kohtusse esitanud hagi kahe samasse kontserni kuuluva äriühingu vastu, kellest üks, st see, kes palkas töötaja kontserni tööle, kuid kes hiljem keeldus teda tagasi võtmast, asub selles samas liikmesriigis, ning teine, kelle palgal olles asjassepuutuv isik viimati kolmandates riikides töötas ja kes ta vallandas, asub teises liikmesriigis, samas kui hageja viitab töölepingu tingimusele, väitmaks et need mõlemad [äriühingud] olid tema kaastööandjad, kellelt ta nõuab vallandamise eest hüvitist, ja teiseks, […] kas määruse artikli 18 [lõikes] 1 sätestatud reegel, mille kohaselt tehakse töölepinguga seotud küsimuste puhul kohtualluvus kindlaks [selle määruse] II peatüki [5.] jao alusel, välistab [nimetatud määruse] artikli 6 punkti 1 kohaldamise, nii et kummagi äriühingu vastu tuleb esitada hagi selle liikmesriigi kohtusse, kus on äriühingu asukoht?"

Eelotsuse küsimus

13 Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib küsimusega teada sisuliselt seda, kas määruse artikli 6 punktis 1 sätestatud valikulise kohtualluvuse eeskirja kaaskostjate puhul võib kohaldada sellisele hagile, mille töötaja on esitanud kahe eri liikmesriikides asuva äriühingu vastu, keda ta peab oma kaastööandjateks.

14 Kõigepealt tuleb meenutada, et liikmesriikidevahelistes suhetes asendab määrus nüüdsest 27. septembri 1968. aasta konventsiooni kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (EÜT 1972, L 299, lk 32), muudetud 9. oktoobri 1978. aasta konventsiooniga Taani Kuningriigi, Iirimaa ning Suurbritannia ja Põhja Iiri Ühendkuningriigi ühinemise kohta (EÜT L 304, lk 1 ja muudetud tekst lk 77), 25. oktoobri 1982. aasta konventsiooniga Kreeka Vabariigi ühinemise kohta (EÜT L 388, lk 1), 26. mai 1989. aasta konventsiooniga Hispaania Kuningriigi ja Portugali Vabariigi ühinemise kohta (EÜT L 285, lk 1) ja 29. novembri 1996. aasta konventsiooniga Austria Vabariigi, Soome Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi ühinemise kohta (EÜT 1997, C 15, lk 1) (edaspidi „Brüsseli konventsioon").

15 Määruses sisalduvad töölepingutele kohaldatavad kohtualluvuse eeskirjad erinevad tunduvalt sellele valdkonnale Brüsseli konventsiooni raames kohaldatavatest eeskirjadest.

16 Brüsseli konventsiooni lisati ainus töölepinguid puudutav erieeskiri aastal 1989. See eeskiri asub selle konventsiooni II peatüki 2. jaos, mis käsitleb valikulist kohtualluvust, ning see lisati kui erijuhtum Brüsseli konventsiooni lepingute valdkonda puudutava artikli 5 punktis 1 ette nähtud kohtualluvuse eeskirjaga võrreldes.

17 Määruses on töölepingute kohtualluvus eraldi jao, nimelt II peatüki 5. jao esemeks. Selle jao – kuhu kuuluvad määruse artiklid 18–21 – eesmärk on kindlustada töötajale kaitse, mis on ette nähtud määruse põhjenduses 13.

18 Nagu on kinnitanud või vähemalt möönnud põhikohtuasja hagejad, Prantsusmaa, Saksamaa, Itaalia ja Ühendkuningriigi valitsus ning Euroopa Ühenduste Komisjon, tuleneb kõnealuse 5. jao sätete sõnastusest, et tegemist ei ole mitte üksnes erijuhte kindlaksmääravate, vaid ka ammendavate eeskirjadega.

19 Nii tuleneb määruse artikli 18 lõikest 1 esiteks, et töölepingutega seotud vaidlused alluvad kohtule, mis tehakse kindlaks sama määruse II peatüki 5. jao kohaselt, ning teiseks, et neid kohtualluvuse eeskirju ei saa muuta või täiendada samas määruses sisalduvate teiste kohtualluvust reguleerivate eeskirjade abil, välja arvatud juhul, kui samas 5. jaos on neile otseselt viidatud.

20 Samas ei kuulu määruse artikli 6 punkt 1 mitte nimetatud II peatüki 5. jakku, vaid selle 2. jakku.

21 5. jaos ei viidata kordagi artikli 6 punktile 1, erinevalt artiklist 4 ja artikli 5 punktist 5, mille kohaldamist artikli 18 lõige 1 sõnaselgelt lubab.

22 Artikli 6 punktis 1 ette nähtud kohtualluvuse eeskirjale ei viita ka ükski vastav säte 5. jaos, erinevalt sama artikli 6 punktis 3 ette nähtud reeglist, mis puudutab vastuhagi ning esineb nimetatud määruse artikli 20 lõikes 2.

23 Seega tuleb järeldada, et määruse II peatüki 5. jao grammatiline tõlgendus viib järeldusele, et see jagu välistab igasuguse tuginemise määruse artikli 6 punktile 1.

24 Seda tõlgendust kinnitavad muu hulgas määruse ettevalmistavad materjalid. Ettepanek nõukogu määruseks (EÜ) kohtualluvuse ja kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (EÜT 1999, C 376 E, lk 1) märgib seoses ettepaneku esemeks oleva määruse II peatüki 5. jaoga, mis sellisena ka ühenduse seadusandja poolt vastu võeti, et „[s]elles jaos ette nähtud kohtualluvus asendab 1. jaos [Üldsätted] ja 2. jaos [Valikuline kohtualluvus] ette nähtud pädevuse".

25 Oma kirjalikes märkustes tõid Prantsusmaa, Saksamaa ja Itaalia valitsus siiski välja, et määruse teleoloogiline tõlgendus, mis võtab arvesse määruse eesmärke, võib lubada määruse artikli 6 punkti 1 kohaldamist töölepingute valdkonnas.

26 Nii väidab Itaalia valitsus, et artikli 6 punkti 1 eesmärk, milleks on vastuoluliste otsuste ohu vältimine, viitab sellele, et see säte on kohaldatav igat liiki vaidlustele, sealhulgas töölepingutega seotud vaidlused.

27 On tõsi, et töölepingute valdkonda käsitlev määruse artikli 6 punkt 1 võimaldab töölepingutega seotud vaidluste puhul kasutada võimalust esitada mitut kostjat puudutava seotud nõuetega hagi ainult ühte kohtusse. Sarnaselt ühenduse seadusandja poolt artikli 20 lõikes 2 vastuhagi osas sõnaselgelt sätestatud võimalusele vastab selline võimaluste laiendamine üldisele korrakohase õigusemõistmise eesmärgile, mis muu hulgas tähendab nõuet järgida menetlusökonoomia põhimõtet.

28 Sellele vaatamata tuleb väljakujunenud kohtupraktika kohaselt valikulise kohtualluvuse eeskirju tõlgendada kitsalt ning tõlgendus ei tohi kaugemale minna määruses otseselt ette nähtud juhtudest (vt eelkõige määruse artikli 6 punkti 1 kohta 13. juuli 2006. aasta otsus kohtuasjas C-103/05: Reisch Montage, EKL 2006, lk I-6827, punkt 23, ja 11. oktoobri 2007. aasta otsus kohtuasjas C-98/06: Freeport, EKL 2007, lk I-8319, punkt 35). Samas, nagu on tõdetud käesoleva kohtuotsuse punktis 23, välistab määruse II peatüki 5. jao sätete sõnastus artikli 6 punkti 1 kohaldamise töölepinguga seotud vaidlusele.

29 Lisaks tähendab korrakohase õigusemõistmise nõue seda, et võimalus tugineda määruse artikli 6 punktile 1 on niisamuti nagu vastuhagi korralgi avatud nii tööandjale kui töötajale.

30 Samas võiks määruse artikli 6 punkti 1 selline kohaldamine viia tulemuseni, mis on vastuolus kaitse-eesmärgiga, mida selles määruses on töölepingutele pühendatud erijao kehtestamisega konkreetselt saavutada soovitud.

31 Asjaolu, et tööandja saab tugineda määruse artikli 6 punktile 1, jätaks töötaja ilma kaitsest, mis talle on tagatud määruse artikli 20 lõikega 1, mis on säte, mille kohaselt võib töötaja vastu algatada kohtumenetluse ainult tema alalise elukoha liikmesriigi kohtus.

32 Mis puudutab Prantsusmaa ja Saksamaa valitsuse poolt väljapakutud võimalust, et määruse artikli 6 punkti 1 tuleks tõlgendada nii, et sellele sättele saab tugineda üksnes töötaja, siis tuleb märkida, et see läheks vastuollu nii määruse II peatüki 5. jao kui artikli 6 punkti 1 sõnastusega. Lisaks ei ole ühtegi põhjust, miks sellist argumentatsiooni kaitsev loogika peaks piirduma üksnes artikli 6 punktiga 1 ning sel juhul tuleks möönda, et töötaja — ning üksnes tema — peaks saama tugineda kõigile selles määruses ette nähtud valikulise kohtualluvuse eeskirjadele, mis võivad olla kasulikud töötaja õigustatud huvi seisukohalt. Kui ühenduse kohus muudaks valikulise kohtualluvuse eeskirjad, mille eesmärk on korrakohase õigusemõistmise soodustamine, ühekülgseteks kohtualluvuse eeskirjadeks, mis kaitseksid väidetavalt nõrgemat poolt, läheks see kaugemale huvide tasakaalust, mille ühenduse seadusandja on praegu kehtiva õigusega loonud.

33 Seetõttu on Prantsusmaa ja Saksamaa valitsuse poolt pakutud tõlgendus praegu jõus olevaid ühenduse õigusnorme arvestades raskesti ühitatav õiguskindluse põhimõttega, mis on üks määruse eesmärkidest ning mis nõuab, nii nagu on märgitud

määruse põhjenduses 11, et kohtualluvuse eeskirju tuleb tõlgendada selliselt, et need oleksid hästi etteaimatavad (vt seoses artikli 6 punktiga 1 eelkõige eespool viidatud kohtotsused Reisch Montage, punktid 24 ja 25, ning Freeport, punkt 36).

34 Niisiis tuleb järeldada, et oma kehtivas redaktsioonis ei paku määrus hoolimata põhjenduses 13 nimetatud kaitse-eesmärgist niisuguses olukorras nagu J.-P. Rouard olevale töötajale erikaitset, kuna J.-P. Rouard'il kui liikmesriigi kohtusse pöördunud hagejal ei ole võimalik tugineda soodsamale kohtualluvuse eeskirjale kui kõnealuse määruse artikli 2 lõikes 1 olev üldine eeskiri.

35 Neil asjaoludel tuleb esitatud küsimusele vastata, et määruse artikli 6 punktis 1 ette nähtud valikulise kohtualluvuse eeskirja ei saa kohaldada vaidlusele, mis kuulub nimetatud määruses II peatüki 5. jao alla, mis reguleerib kohtualluvust töölepingute puhul.

Kohtukulud

36 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (esimene koda) otsustab:

Nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste [tunnustamise ja] täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades artikli 6 punktis 1 ette nähtud valikulise kohtualluvuse eeskirja ei saa kohaldada vaidlusele, mis kuulub nimetatud määruses II peatüki 5. jao alla, mis reguleerib kohtualluvust töölepingute puhul.

Allkirjad